

ДИФЕРЕНЦИРАНАТА РАБОТА – ПРИОРИТЕТНА В УСЛОВИЯ НА ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

Весела М. Желева

DIFFERENTIATED WORK – PRIORITY IN CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

Vesela M. Jeleva

ABSTRACT: Differentiated learning is based on the belief that students learn best when they make connections between the lesson and their personal experience. When involved in person, learners are more likely to participate and therefore can achieve more. Instead of "teaching for the average student", providing a form of learning for all students in the class, teachers can use differentiated learning, selecting tasks, activities and assessments that match the interests, abilities and learning preferences of their students.

Differentiated learning requires planning, commitment and understanding of the different abilities, experiences and interests that influence the acquisition of knowledge by students.

KEYWORDS: differentiated learning, education, inclusive education, learners, teaching

Заедно е ключовата дума в стандарта *Приобщаващо образование*. Това наречие, което носи смисъла на съвместно, общо, изгражда концепцията за новата визия на българското училище. Училище, в което едновременно се обучават деца с различни възможности и умения, такова, което отговаря на европейските стандарти за откритост, хуманизация, демократизация, за личностна ориентация. В резултат на това е необходимо изграждане на среда, която е достъпна за всички, адаптирана към нуждите на съвременните социални реалности, които са в основата на реформа в образователната система. Необходимо е индивидуален подход и диференцирана работа с всеки ученик. Така диференцираната работа става приоритетна в условия на приобщаващо образование [2].

Диференцираното обучение се основава на убеждението, че учениците учат най-добре, когато правят връзки между урока и личния си опит. Когато бъдат въввлечени лично, обучаемите са по-склонни да участват и затова могат да постигнат повече. Вместо да „преподават за средния ученик”, осигурявайки една форма на учене за всички ученици в класа, учителите могат да използват диференцирано обучение, подбирайки такива задачи, дейности и оценки, които съответстват на интересите, способностите и предпочитанията за учене на техните ученици.

Диференцираното обучение изисква планиране, ангажираност и разбиране за различните способности, опит и интереси, които влияят върху усвояването на знанията от учениците.

Обхващайки чрез планиране на уроците всички различни нива и обучаеми в един клас, преподавателите могат да създадат среда, насочена към широк диапазон стилове на учене, интереси и способности, срещани в един клас [1].

Осъществяването на диференцирано обучение (ДО) в класната стая и въвеждането му в практиката на учителя изисква време; допълнителният труд обаче наистина си заслужава. Диференцираното обучение включва идеите от таксономията на Блум, от множествените интелигентности на Гарднър, както и много други теории [3].

През 1956 г. Бенджамин Блум създава система, която категоризира нивото на абстракция на въпросите, използвани често в образованието. Макар че през годините терминологията донякъде се е променила, основната теория остава същата. Задачите се категоризират от мисловни умения на по-ниско ниво до мисловни умения на по-високо ниво.

Всяко ниво има специфичен набор и вид въпроси и ключови думи. Като използват тези въпроси, започвайки от най-основните и преминавайки нагоре през нивата, учителите могат да

създадат един по-завършен урок. С всяка от категориите са свързани определен брой ключови глаголи¹.

I. Запаметяване/Знания – Може ли ученикът да запомни или да възпроизведе информацията?

Учителят провежда наблюдение и дали ученикът възпроизвежда информацията, а както дали има знание за дати, събития, места, основни идеи.

II. Разбиране – Може ли ученикът да обясни идеи или понятия?

Разбиране на информацията. Интерпретиране на факти и способност за описание на събития, места, основни идеи...

III. Прилагане – Може ли ученикът да използва информацията по нов начин?

Способност за използване на информация, методи, концепции или теории в нови ситуации. Решаване на проблеми или задачи с помощта на придобити знания или умения.

IV. Анализиране – Може ли ученикът да различи отделните компоненти?

Способност за разпознаване на модели, неявни значения, за определяне на компоненти. Може да организира части в цяло.

V. Оценяване – Може ли ученикът да обоснове позиция или решение?

Може да използва дадената информация и да прави избор, основан на аргументирани доводи. Учениците би трябвало да могат да обосноват и докажат истинността на факти.

VI. Създаване – Може ли ученикът да създаде нов продукт или да изкаже нова гледна точка?

Мисловни умения от най-високо ниво. Учениците могат да използват всичко, което са научили, и да създадат собствен продукт.

Таксономията на Блум е полезно средство при класове от ученици с различни нива. Започвайки от най-основни видове въпроси (кой/какво/кога/къде/защо/как...) и придвижвайки се през категориите, учениците, които са на най-ниско ниво, би трябвало да постигнат определени резултати, а по-напредналите ученици ще могат да усвоят и мисловни умения от по-високите нива.

Таксономията на Блум е ефективна по всички предмети: математика, чужди езици, история, естествени науки – химия, биология, физика – както и литература.

Структурирайки своя урок чрез използване на таксономията на Блум, учителят ще може да представи информацията в урока по такъв начин, че основните факти да бъдат обхванати многократно. Преди да може да разбере дадена концепция или факт, би трябвало първо да може да ги разбира. За да приложи една концепция, учителят трябва да я разбира. За да оцени процес, първо трябва учителят да го анализира и т.н. Всяко следващо ниво се надгражда над предишното. Това ще даде възможност на учениците да учат урока чрез много способности и да възприемат информацията по различни начини [4].

Проблем, с който се среща почти всеки учител, са класовете от ученици с различни нива. Как да преподаваме в клас, в който нивата на отделните ученици силно се различават? Таксономията на Блум въвежда въпроси, на които може да отговори всеки ученик, и постепенно се преминава към мисловни умения от по-високо ниво. Това дава възможност учениците на най-ниско ниво да постигнат определени резултати, а учениците на по-високо ниво да напредват на своето ниво. Преминавайки постепенно през нивата въпроси, учителят представя информацията отново по нов начин на всяко ниво.

При езиковото обучение, например по български език, таксономията на Блум е особено полезна. Учениците могат да придобият основно разбиране на ключови думи, фрази и понятия и да ги използват в най-различни конструкции [4].

Ниво I: Представяне на новите думи.

Ниво II: Приканване на учениците да разпознаят думите, като използват картини или дефиниции.

Ниво III: Възлагане да направят изречения с всяка дума.

Ниво IV: Запознаване на учениците с текст, в който са използвани новите думи. Приканване да ги разпознаят.

Ниво V: Даване на учениците упражнения, в които те да използват дадена дума правилно или да открият правилна дефиниция.

Ниво VI: Възлагане на учениците да напишат цели изречения или абзац с новите думи.

Хората усвояват знания по различни начини. Хауърд Гарднър е развил теорията за осем различни типа интелигентност и тя широко се използва в образованието от тогава и до сега.

Гарднър смята, че:

- ✚ Всички човешки същества притежават всичките осем типа интелигентност в различна степен.
- ✚ Всеки човек е устроен интелектуално по различен начин.
- ✚ Можем да усъвършенстваме образованието, като работим с многото типове интелигентност на своите ученици.
- ✚ Типовете интелигентност са следните: лингвистична, логико-математическа, визуално-пространствена, музикална, телесно-кинестетична, междуличностна, природна и личностна.

Основната идея в теорията на Гарднър за множеството видове интелигентност е това, че всеки човек учи по свой собствен начин. На някои ученици им е нужно да прочетат текст, за да разберат информацията, докато на други им е нужно да чуят информацията във вид на лекция. Други ученици най-добре научават дадена информация чрез диаграми или картини. Това не означава, че учат само по един специфичен начин, обаче обикновено са по-силни в някои отношения и по-слаби в други. Всички ученици притежават всичките видове интелигентност. Преподавайки уроци, които включват целия спектър, учителите могат с един урок да достигнат до повече ученици.

Важно е учебното съдържание да се преподава чрез разнообразни дейности и проекти – изпълнена класна стая с богати и привлекателни дейности, които дават възможност да се използва целият кръг интелигентности; насърчавайки учениците да работят и съвместно, и индивидуално, за да подпомогнат както тяхната междуличностна, така и тяхната личностна интелигентност.

Идеята, заложената в теорията на Гарднър за множествените интелигентности, може лесно да се приложи във всеки клас. Такива прости неща като използването на нагледни средства към уроците; графични помагала, които да се попълват едновременно с четенето на текстове; създаването на места за практикуване в класната стая; работа по групи и индивидуални проекти, ще достигнат до много различни типове обучаеми.

Има много неща, които учителя може да направи, които ще способстват за усвояване от ученици с различни типове интелигентност; не е необходимо преподаването в даден момент да е насочено само към един тип интелигентност.

Литература:

1. Vasileva, E. (2009): *Suvremennoto nachalno uchilishte – realnost I predizvikelstva*. (The modern primary school - reality and challenges). Sofia, 2004.
2. Kyurkchiyska, V. (2017): *Priobshtavashtototo obrazovanie – predizvikelsto za nachalnia uchitel* (Inclusive education - a challenge for the primary teacher).
3. Milenkova, V. (2009): *Bulgarskoto uchilishte vuv focusa na neravenstvata* (The Bulgarian school in the focus of inequalities). Sofia, Academic Publishing House "Prof. Marin Drinov".
4. Tankova, R. (2012): *Alternativi po putia kum gramotnostta* (Alternatives on the path to literacy). Sofia, Prosveta.

Весела Маринова Желева
дипломант
магистърска програма ИНО
Педагогически факултет
ШУ „Епископ Константин Преславски“
e-mail: vesela.jeleva@abv.bg